

معرفی سند

فرمان فتحعلی شاه قاجار

مریم محمدشفیع*

در تحقیقات تاریخی، اسناد و مدارک مکتوب به عنوان منابع دست‌اول از اعتبار و جایگاه خاصی برخوردار هستند، از جمله این منابع، اسناد دیوانی و در صدر آن‌ها فرامین پادشاهان قرار دارد که از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. و می‌توانند مورد توجه و استفاده‌ی فراوان تاریخ‌پژوهان قرار بگیرند. این اسناد نوشته‌هایی هستند که درباره‌ی مسائل و امور دولتی و کشوری در دستگاه‌های اداری تهیه شده‌اند.

در سطور زیر متن بازخوانی شده‌ی فرمانی از فتحعلی‌شاه قاجار ارایه خواهد شد. این سند از اسناد دیوانی و مالی دوره قاجار می‌باشد. (در بازنویسی این سند، به دلیل رعایت رسم‌الخط و حفظ شیوه‌ی نگارش، کلمات با همان شیوه‌ی اصیل مندرج در متن سند بازنویسی شده است.)

سند حاضر، فرمان فتحعلی‌شاه قاجار مورخ ۱۲۳۳ق. خطاب به ابراهیم‌خان قاجار که از خویشاوندان نزدیک شاه قاجار، پسرعمو، پسرخوانده و داماد فتحعلی‌شاه و از امیران و فرمانروایان اوایل دوره‌ی قاجاریه بوده‌است، در خصوص رسیدگی به طلب کربلانی‌محمد کدخدای استرآباد و دستورالعمل پرداخت وجه مورد نظر توسط فرستاده شاه در استرآباد می‌باشد.

*مسؤل مرکز اسناد
تاریخی موسسه
فرهنگی میرداماد

متن سند بدین شرح است:

[تحمیدیه:]

بسم الله تعالى شأنه العزيز

[اثر مهر فتحعلی شاه:]

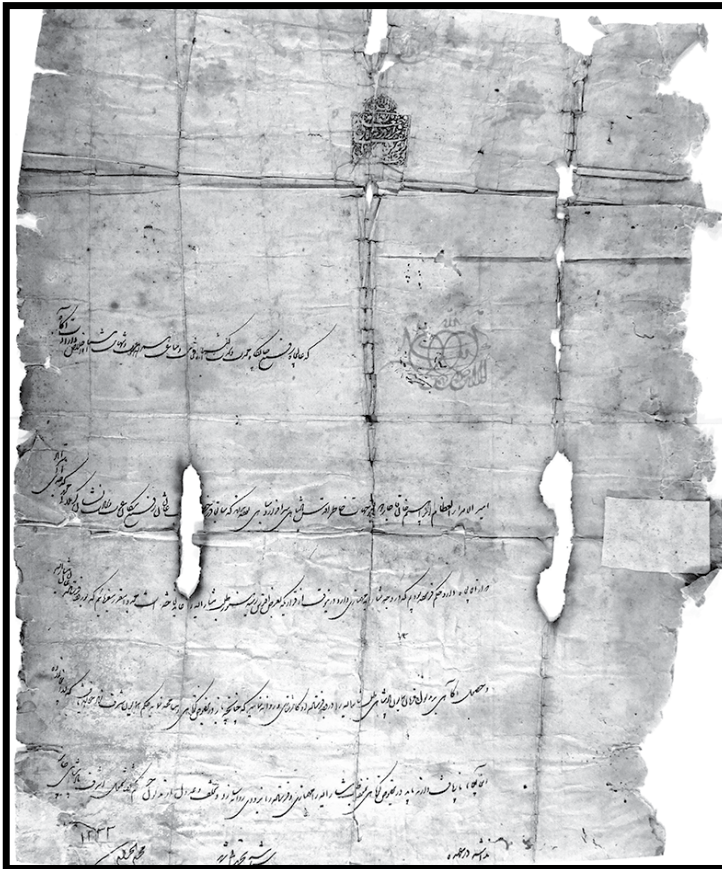
الله العزه

گرفت خاتم شاهی ز قدرت ازلی

قرار در کف شاه زمانه فتحعلی

الملک الله تعالی فرمان همایون شد

که عالیجاه رفیع جایگاه مجدت و نجات اکتناه فخامت و مناعت همراه عزت و شهامت

انتباه اخلاص و ارادت آگاه امیر الامراء العظام ابراهیم خان قاجار دولو بتوجهات خاطر اقدس پادشاهی سرافراز و مباهی بوده بدانند که سابقاً در خصـ[وص طلب]ـا عالیشان رفیع مکان عزت و سعادت نشان کربلائی محمد کدخدای استرآباد که از آنعالیجاه دارد

حکم فرموده بودیم که در وجه مشارالیه مهمسازی دارد درینوقت از قراریکه بعرض اقدس رسید هنوز طلب مشارالیه را عاید نساخته است مجدداً مقرر میفرمائیم که بورود فرستاده عالیشان مشارالیه و حصول آگاهی بر مدلول فرمان همایون پادشاهی طلب مشارالیه را در وجه فرستاده او کارسازی و روانه نماید که چنانچه باز درینخصوص کوتاهی و مسامحه نماید حکم همایون شرف نفاذ خواهد یافت. که در اینجا از ده آنعالیجاه بازیافت دارند باید درینخصوص کوتاهی ننموده طلب مشارالیه را مهمسازی و فرستاده را بزودی روانه سازد و تخلف و عدول از مدلول حکم قضا شمول اشرف پادشاهی جایز نداشته در عهده شناسد. تحریراً فی شهر محرم الحرام سنه ۱۲۳۳

مشخصات سند:

این سند تاریخی با مرکبی مشکی با خط شکسته نستعلیق بر روی کاغذ فرنگی آهارمهره به رنگ فستقی مایل به سبز به ابعاد ۴۱×۳۲ سانتی متر در ۶ سطر نوشته شده است. سند فاقد هرگونه تزئینات می باشد. در قسمت فوقانی (وسط)، اثر مهر چهارگوش کلاهک دار فتحعلی شاه وجود دارد. تحمیدیه و طغرا با آب زر (مطلاً). تاریخ سند: محرم الحرام ۱۲۳۳ هجری برابر با آبان ۱۱۹۶.

قسمت‌هایی از متن سند بر اثر اکسید شدن کاغذ از بین رفته و قابل خواندن نیست. به طور کلی این سند دچار آسیب دیدگی به سان پوسیدگی، خوردگی، شکستگی کاغذ و رطوبت دیدگی شده است.

ظهریه:

در ظهر سند، اثر ۹ مهر چهارگوش و یادداشت‌های ثبت در دفاتر مختلف دیوان اعلی و تأییدیه دیوانسالاران وجود دارد.

متن مهرهای ظهر سند:

- ۱- مهر چهارگوش به سجع: لاله الا الله الملك الحق المبين محمدعلی
 - ۲- مهر چهارگوش به سجع: «لاله الا الله الملك الحق المبين عبده محمدشفیق»
 - ۳- مهر چهارگوش: «محمد»
 - ۴- مهر چهارگوش: «لاله الا الله الملك الحق المبين عبده ... کریم»
 - ۵- مهر چهارگوش به سجع: «الواثق بالله الغنی عبده زین العابدین»
 - ۶- مهر چهارگوش به سجع: «افوض امری الی الله عبده هدایت‌الله»
 - ۷- مهر چهارگوش: «.... (محو شده) محمدعلی»
 - ۸- مهر چهارگوش: «لاله الا الله الملك الحق المبين عبده محمدمقیم»
 - ۹- مهر چهارگوش: «لاله الا الله الملك الحق المبين عبده محمدولی»
- این سند در مرکز اسناد تاریخی موسسه فرهنگی میرداماد نگهداری می شود.

۱ - بخشی از متن سند افتادگی دارد و متن داخل قلاب به قرینه اضافه شده است.